

Quaderns d'Arqueologia

EL SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC DE LA CONSTRUCCIÓ DEL GASODUCTE DE GAS TARRACONENSE, S.A. ENTRE EL MORELL I EL PLA DE SANTA MARIA

per Josep M. Vergès

Paraules clau: canonada, intervenció arqueològica, poblats romans, terrissa, aproximació cronològica.

Resum: la inspecció arqueològica dels treballs de construcció d'un conducte de gas natural entre les localitats del Pla de Santa Maria i el Morell ha permès trobar quatre jaciments romans. En tots quatre els materials recuperats eren fora del seu context estratigràfic original. De tota manera, l'estudi de les restes de terrissa permet una cronologia aproximada d'aquests llocs.

Abstract: the archaeological survey at the construction works of a natural gas conduit between El Morell and El Pla de Santa Maria localities has enabled the finding of four roman sites. In all of these, the recovered materials were found out of their original stratigraphical context. However, the study of pottery remains makes possible to approach the chronology of these sites.

Introducció

Aquest treball pretén donar a conèixer els jaciments localitzats durant el seguiment arqueològic de les obres de construcció del gasoducte entre les poblacions del Morell i el Pla de Santa Maria de part de l'empresa Gas Tarraconense SA.

Els treballs arqueològics es dividiren en dues fases: la primera, entre el Morell i Picamoixons, es dugué a terme entre els dies 21 de febrer i 11 de març de 1994, i la segona, de Picamoixons al Pla de Santa Maria, entre el 16 i 19 de maig del mateix any. Aquests treballs, encarregats per Gas Tarraconense SA, donaren com a resultat la localització de cinc jaciments, un de cronologia paleolítica i quatre d'època romana.

En aquest article ens limitem a esbossar les característiques generals dels jaciments d'època romana localitzats durant aquestes intervencions, especialment una primera aproximació a la seva cronologia. El jaciment paleolític de Pont de Goi ha estat objecte d'un estudi en profunditat publicat en aquest mateix volum.

Metodologia

En un primer moment, per tal de localitzar els punts amb materials arqueològics en superfície, es realitzà una prospecció arqueològica de superfície al llarg del traçat del gasoducte. Aquesta donà com a resultat la localització de cinc zones, Pont de Goi I, II, III,

IV i Mas de Roma. Per les característiques d'aquests jaciments (àmplia dispersió de materials en superfície i absència d'una seqüència estratigràfica fiable), no es procedí a realitzar una excavació arqueològica convencional, sinó que es realitzà el seguiment de les màquines a l'espera de contrastar l'existència de nivells arqueològics intactes. En tots els casos es confirmà la hipòtesi inicial, ja que les restes arqueològiques es localitzaren fora de context, dintre dels nivells remenats superficials.

En aquests punts es procedí a la recollida sistemàtica dels materials, a la delimitació de l'àrea on apareixien i a la realització de seccions estratigràfiques de la zona per tal de contextualitzar-los. A la resta del traçat on no s'havien documentat materials en superfície s'efectuà el seguiment del treball de les màquines excavadores sense documentar-se cap tipus de resta arqueològica.

Les localitzacions

PONT DE GOI I

Aquest jaciment apareixia ja documentat a la carta arqueològica de l'Alt Camp, dins el terme municipal d'Alcover, amb el nom de Pont de Goi.

Es troba situat en una de les planes al·luvials de la riba dreta del riu Francolí, prop de 250 metres d'aquest, entre el límit de la partida del Serradal i la carretera T-722. Les seves coordenades són 1° 12' 28'' E i 41° 16' 55'' N.

L'estratigrafia documentada a la rasa de la conducció de gas es compon de tres unitats estratigràfiques. La primera (UE 101), la constitueix un sòl vegetal, força alterat pels treballs agrícoles, format a partir de l'edafització de la UE 102. La seva potència oscil·la entre els 70 i els 80 centímetres. La segona (UE 102), amb una potència d'entre 30 i 50 centímetres, és un llit d'inundació del riu Francolí compost per llims arenosos, amb alguna intercalació de graves testimoni d'augment en la intensitat del flux tractiu. La tercera (UE 103), amb una potència coneguda de 70 centímetres, la forma una antiga terrassa del Francolí.

Les restes localitzades es limiten a materials ceràmics de construcció, industrials i domèstics, sense que s'hagi documentat cap tipus d'estructura. Dintre dels que es poden situar cronològicament, trobem materials atribuïbles a l'època republicana: àmfores itàliques, entre les quals s'ha identificat una Dressel 1A, Campaniana A i comunes ibèriques; materials dels segles I-II dC: *sigillata* hispànica, formes Dragendorf 24-25 (35-150 dC), 29 (35-125 dC), 37A (75-200 dC) i Hermet 13 (50-150 dC); i materials d'època tardoromana (ss. IV-VI): *sigillata* clara D i cuines africanes Ostia I Fig. 261 (segle II-final IV/ inici V dC) i Lamboglia 10A (segles II-V dC).

PONT DE GOI II

Es troba situat a la plana al·luvial del marge esquerre del riu Francolí, a 20 metres del Pont de Goi. La carretera T-722 travessa el jaciment i el divideix en dos sectors. Al sector oest s'ha documentat la presència de materials ceràmics en molt poc nombre i molt dispersos. Al sector est apareixen estructures constructives (murs i dipòsits d'*opus signinum*), però la presència de ceràmica també és molt minsa, probablement a causa de les contínues visites d'aficionats locals. Les seves coordenades són 1° 12' 06'' E i 41° 17' 09'' N.

A la zona oest el material es localitza en el paquet superficial de terra vegetal que es troba sobre les terrasses del Francolí. Les poques restes ceràmiques recuperades no permeten precisar cap cronologia, sols una d'àmplia d'època romana. La zona amb estructures no resultà afectada per les obres i, per tant, no fou intervinguda. No obstant això, tampoc en aquest sector no s'hi observen materials en superfície que permetin una major aproximació a la cronologia del conjunt.

PONT DE GOI IV

Es troba a la riba esquerra del riu Francolí, vora la carretera T-722, a 380 metres del Pont de Goi, dins la pedania de Picamoixons (terme municipal de Valls). Les seves coordenades són $1^{\circ} 12' 08''$ E i $41^{\circ} 17' 20''$ N.

La seqüència estratigràfica es compon d'un nivell superficial (UE401), amb una potència que oscil·la entre els 35 i els 75 centímetres, format pel sòl vegetal, on es localitzen les restes arqueològiques. Per sota d'aquest, la UE 402, amb una potència mínima de 135 centímetres, la forma una antiga terrassa del Francolí totalment carbonatada. En aquesta, la fracció dels còdols disminueix de dalt a baix i, a la base, hi apareixen llantions de graves i sorres.

Les restes localitzades consisteixen majoritàriament en restes de ceràmica comuna ibèrica i àmfora, entre les quals hem pogut identificar-ne d'itàliques i una de púnica, forma Mañá C (segles III-II aC), a més d'un fragment de Campaniana A forma Morel

Fig.1. Vista general de la zona de Pont de Goi

2252 (140-120 aC). Aquest conjunt es pot situar a partir de l'anàlisi dels materials en la segona meitat del segle II aC.

MAS DE ROMA

Les restes es localitzen en un camp de vinya al vessant SE d'un petit relleu dominat per l'anomenada masia de Roma, al terme municipal de Valls (polígon 24, parcel·la 228 del cadastre).

L'estratigrafia de Mas de Roma consta de dues unitats estratigràfiques. La superior (UE 101), amb una potència que oscil·la entre 40 i 50 centímetres, està composta per un sòl vegetal escassament edafitzat, probablement producte d'antigues remocions de terra. La seva part superior, fins a 25 centímetres de profunditat, es troba força remogut com a conseqüència dels continus treballs agrícoles que s'hi realitzen. És en aquesta part superior on apareixen els materials arqueològics. La inferior (UE 102), amb una potència que desconeixem, ja que no s'arribà a la seva base, la forma un peudemont compost per materials detrítics procedents del desmantellament de nivells paleozoics.

Els materials recuperats, tots ceràmics, abracen un espai cronològic que aniria des de segle I aC, representat per ceràmica comuna ibèrica i àmfora itàlica, fins a mitjan del segle II dC, donada la presència de restes de T.S. Clara A com la Lamboglia 2a (100-160 dC) i 3a (meitat del segle II dC), i les àmfores tarraconeses Dressel 2-4 i Pascual I, passant per materials que estarien a cavall entre els segles I i II dC, com la T.S. Hispànica Dragendorf 37B (75-140 dC) i 30 (50-125 dC).

Les formes de cuina africana Lamboglia 10A i Ostia I Fig. 261 apareixen documentades a partir de segle II en contextos peninsulars i extrapeninsulars com per exemple a Ostia (Itàlia), fet que referma que ens trobem davant d'un paquet unitari.

A la vista d'aquest material i de les característiques de la U.E. on es troba, podem suposar una antiguitat màxima per la U.E. 101 de mitjan del segle II dC, encara que molt probablement la seva gènesi és posterior i atribuïble a la destrucció i a la posterior remoció de diferents nivells arqueològics per mitjà dels treballs agrícoles.

Conclusions

Pel que fa a la conservació, les sèries estratigràfiques dels jaciments arqueològics d'època històrica propers al riu Francolí en la zona de Pont de Goi es troben força alterades. La sedimentació holocènica presenta molt poca potència en aquest indret i, per tant, és molt vulnerable a l'erosió natural i als agents antròpics. En tots els jaciments estudiats el registre arqueològic es troba en el nivell superficial alterat pels treballs agrícoles, i es recolza directament sobre sedimentació fluvial pliocènica; terrassa fluvial o llms d'inundació segons els casos. La zona ha sofert un impacte antròpic modern molt fort com a conseqüència dels cascos i l'aterrament de les terres.

Aquests assentaments s'afegeixen als ja coneguts en aquest territori refermant la intensitat de les ocupacions humanes a la zona immediata a l'estret de la Riba. La bona aptitud del terreny de cara al seu conreu, la disponibilitat d'aigua i la bona situació respecte a una de les principals vies de comunicació natural entre les planes de la Depressió Central catalana i el Camp de Tarragona han fet d'aquest indret un punt d'interès per a les comunitats humanes al llarg del temps. Aquesta ocupació, contrastada

Fig. 2. Mas de Roma

ja durant el paleolític mitjà final, gràcies a les restes localitzades en les terrasses fluvials de Pont de Goi, tingué continuïtat durant la prehistòria (Abric de Picamoixons i Cau d'en Serra), s'intensificà durant el període ibèric i, igual com en bona part del Camp de Tarragona, es féu sistemàtica en època romana.

Bibliografia

- DIVERSOS AUTORS (1981): *Atlante delle forme ceramiche, I: Ceramica fine romana nel Bacino Mediterraneo (Medio e Tardo Impero)*. Roma.
- GUERRERO, V., i ROLDÁN, B. (1992): *Catálogo de las ánforas preromanas*. Ministerio de Cultura. Dir. Gral. de Bellas Artes y Archivos. Cartagena.
- MEZQUIRIZ, M.A. (1961): *Terra sigillata hispanica*. València.
- MOREL, J.P. (1981): *Céramique campanienne: les formes*. École Française de Rome. Roma.
- RAMON, J. (1981): "Ibiza y la circulación de ánforas fenicias y púnicas en el Mediterráneo Occidental", dins de *Trabajos del Museo Arqueológico de Ibiza*, núm. 5. Ministerio de Cultura. Dir. Gral. de Bellas Artes y Archivos. Eivissa.